

DUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI SZEMLE

Dunakeszi - Alag Helyismereti Lapja

SZERKESZTŐSÉG: KÖLCSEY FERENC VÁROSI KÖNYVTÁR
DUNAKESZI, KOSSUTH LAJOS U. 6.

FELELŐS SZERKESZTŐ:
LÓRINCZ RÓBERT

MEGJELNIK ÉVENTE HÁROMSZOR
KIADJA A KÖLCSEY FERENC VÁROSI KÖNYVTÁR

A Mogony vendéglő

Mogony János régi dunakeszi földműves családban született. Az első világháborúban szerzett lábsérülése miatt rokkantsági jogon italmérési engedélyt kapott a Fő út 40. szám alatt. Kocsma hamar népszerű lett a gazdák körében. Néhány év múlva, 1928-ban új vendéglőt építtetett a régi helyén, mely „messze földön” híressé vált disznótoros vacsoráiról, zónapörköltjéről és táncmultságairól. Mogony nyaranként a dunakeszi strandnál lévő ún. Kubik-gödörben is engedélyt kapott az italmérésre, ahol a vendégek szívesen időztek a hangulatos lugasok alatt. Később a Fő úti kocsmá, a Kisgazdapárt helyi csoportjának székhelyeként, gyakran adott helyt a párt ifjúsági tagozata táncos estjeinek. Mogonynak feleségétől, László Rozáliától két gyermeke született, Rózi és János. (A kis képen a kocsmá bejáratánál a vendéglős és lánya látható.) Az ifjabb János Gundelnél kitanulta a vendéglátó szakmát, de a gazdaságban is sokat segített apjának.

A nagy képen szabadságra hazatért katonákat ünnepelnek a Mogony kocsmá verandáján. Balról a harmadik személy Sipos János, aki a MÁV Főműhelyben töltött munkaideje után rokonként a vendéglőben is kiségett.

A Mogony család az államosítással elvesztette földjeit, állatait és vendéglőjét is. Mogony János 1974-ben hunyt el, családi sírboltja a Kegyeleti temetőben található. (a szerkesztő)

TARTALOM:

A Mogony vendéglő1

SZAKÁLL Lászlóné
A Jézus Szíve templom Mária
oltárán lévő Csodatevő Madonna
kép története2KATONA M. István
A Zsoké.....4LÁNG József
Adatok Dunakeszi postatörté-
netéhez II. rész7BÁTONYI Pál
A Grassalkovichok és Dunakeszi
IV. rész10ASZTALOS Mihály
Gyermekkorom történeteiből.....11

SZÁMUNK SZERZŐI:

ASZTALOS Mihály
BÁTONYI Pál – ny. ezredes (Sződ)
KATONA M. István – újságíró
LÁNG József – helytörténeti kutató (Felsőgöd)
SZAKÁLL Lászlóné – ny. iskola-
igazgató, Dunakeszi díszpolgáraDUNAKESZI HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Dunakeszi-Alag Helyismereti Lapja

Megjelenik évente háromszor,
1000 példányban

Alapító szerkesztők:

Csonka Attila és Lőrincz Róbert

Felelős szerkesztő:

Lőrincz Róbert

Kiadja: Kölcsey Ferenc Városi Könyvtár

Dunakeszi, Kossuth Lajos u. 6.

Felelős kiadó: Csonka Mária

Nyomdai előkészítés:

Preysing Frigyes

Nyomda: Raszter Nyomda Kft.,

Budapest, Gyöngyösi u. 89.

ISSN 1789-9230

E-mail: szemle@mail.dkvk.hu

A lap megjelenését támogatja

Dunakeszi Város Önkormányzata

A lapszám 1-3. oldalán szereplő fotók
a Révész István Helytörténeti Gyűj-
temény, a 7-9. oldalon Láng József, a 10.
oldalon Bátonyi Pál, a 11-12. oldalon
Asztalos Mihály tulajdonát képezik.

SZAKÁLL LÁSZLÓNÉ

A Jézus Szíve templom Mária oltárán lévő
Csodatevő Madonna kép története

Csak kevés templomba járó hívő tudja, hogy a Gyártelepi Jézus Szíve templom Mária oltárán – a szintén ajándékba kapott Fatimai Mária szobor mögött – szerényen húzódik meg az 1934-ben kapott lengyelországi czestochowai Fekete Madonna kép.

Lányi Ferenc, a volt MÁV Főműhely igazgatója „sokoldalú tevékenysége mellett” aktív tagja volt a Lengyel-Magyar-Baráti Társaságnak és a Magyar-Lengyel-Szövetségnek. A két szervezet a lengyel-magyar barátság, különösen Varsó, Poznan, Krakko és a Dunakeszi MÁV Főműhely vasutasai közti kapcsolat, a kulturális és cserkész élet elmélyítése érdekében munkálkodott. E kapcsolat jegyében 1934 júniusában a Magyarság Dal és Önképző Egyesület és a 109. számú Magyarság Cserkészcsapat válogatott tagjai 150 fővel ötnapos kulturális programra utaztak Lengyelországba, melynek során a küldöttség a czestochowai kolostorban is látogatást tett.

Tóth Marjan páter fogadja a dunakeszi küldöttséget
a kolostor bejáratánál

1934 őszén kétszáz lengyel vasutas érkezett Budapestre. A háromnapos programjuk egyik napján a dunakeszi Műhelytelepre utaztak, visszaadva a júniusi lengyelországi látogatást. Az ünnepélyes fogadtatás a Főműhely főbejáratánál zajlott, melyen Dunakeszi község is képviseltette magát a gazdacsaládok negyvenfőnyi népviseletbe öltözött nőcsoportjával. A lengyel küldöttség vezérkara megtekintette a munkáskolónia büszkeségeit: a legényotthont, az iskolát, az iskolakápolnát (benne az orgonát) és a MÁV lakótelepet. A fogadtatást a Magyarság színháztermében a lengyel vasutas és Magyarság férfiarok hangversenye követte. Ez alkalommal került sor a másolt, felszentelt, gyémántruhás, 20x28 centiméter méretű czestochowai Fekete Madonna kegykép átadására. A kegyképet a czestochowai állomásfőnök és felesége adta át a MÁV lakótelep lakosainak e szöveggel: „Kérem az Isten anyját, hogy a kép hozzon szerencsét, áldást, békességet.” Az ajándékozást követő vasárnap az iskolakápolnában tartott szentmisén Vince Dezső tisztelendő, a Műhelytelep akkori káplánja meghatódottan köszönte meg a kegyképet, és mondta el annak történetét, melyet a következőkben mi is röviden ismertettünk.

A lengyel vasutasok a Műhelytelepen. A kép első sorában, papírral a kezében Lányi Ferenc.

A czestochowai Jasna Go-
ra-i kolostort 1382-ben Má-
rianosztráról odatelepített
magyar pálos szerzetesek
alapították. A híres kegykép
történelmi kapcsolatok révén
került Lengyelországba. A
Mária ikont Nagy Lajos ma-
gyar és lengyel király – ki har-
cainak győzelmét e képnek
tulajdonította – kívánságára
rokona, Opolai László nádor
ajándékozta a czestochowai
kolostornak. Tudomásunk
szerint az eredeti ikont hársfa
lapra festették az itáliai festő,
Simone Martini műhelyében, amely az Anjoukkal állt kapcsolatban. Ezt mutatja a Szűzanya liliumokkal díszített köpenye. Egy másik legenda szerint az eredeti képet Szent Lukács evangélista festette annak az asztalnak a lapjára, melynél a Szent Család Názáretben imádkozott és étkezett.

Az idők során elsötétedett ikon a messzi évszázadok nyomát viseli. Mária bal karján tartja áldást osztó fiát, a gyermek Jézust, kinek bal kezében az Élet Könyve nyugszik. Mária arcán a kardvágás nyoma a huszíták és a protestantizmus valamint egyéb képrombolás nyomát idézi. Mária jobb keze a mellén pihen. Homloka felett hétágú csillag látható, ami a szüzesség jelképe. Palástjának kárminvörös színe a szenvedésre utal. Mária és Jézus fejét aranyglória övezi. Az arc sötétebb árnyalata miatt nevezik Fekete Madonnának. Csodatévő ereje zarándokok ezreit vonzza a világ minden tájáról. A Fekete Mária nem csak a lengyelek királynője lett, hanem a magyar pálos szerzetesek patrónája is.

A lengyel küldöttség által ajándékozott kegykép-másolat

A czestochowai Mária-ikon kultusza a török elleni felszabadító háborúk idején tovább erősödött és terjedt. E században a kép – megóvás céljából – rubint és gyémánt díszruhát kapott, később meg is koronázták. A török hódoltság után a kegykép több másolata is Magyarországra került, a legjelentősebbek Márianosztrán és Sopronbánfalván láthatók. A képek kegyképpé magasztosultak és búcsújárás is társult hozzájuk. 1983-ban a márianosztrai Madonna-képet Lékai bíboros a magyar szentkorona másolatával ékesítette. A Patróna Hungária néven is ismeretes kép hosszú évszázadok óta folyamatosan erősíti Szűzanya tiszteletét és a lengyel-magyar barátságot.

A lengyel vasutas-küldöttség által ajándékozott másolat – mivel 1934-ben a Jézus Szíve templom még nem létezett – neobarokk kerettel, egy Kuchát nevű mérnök által tervezett imazsámolyon, a Szükség kápolnában kapott elhelyezést. Jelenlegi helyét a Mária oltáron az 1944. június 29-én tartott templomszentelés után kapta.

A kegykép az imazsámolyon

A kegykép létezését és vázlatos történetét szeretettel ajánlom a templomlátogatók figyelmébe. A kép előtti ima segítsen minden hozzá folyamodót!

Ui.: Örömmel és köszönettel jelzem, hogy az írás megjelenésekor a fatimai Mária szobor, az ajándékozó Lengyel Józsefné hozzájárulásával, az oltár közelébe kerülve már nem takarja a kegyképet.

Források:

- Magyar Királyi Államvasutak Dunakeszi Főműhelyének Története.* (kézirat), 1944. (Révész István Helytörténeti Gyűjtemény, műhelytelepi szekció)
Szilárdfy Zoltán: *Ikonográfia-kultusztörténet. Képes tanulmányok.* Budapest, 2003.
Diós István (főszerk): *Magyar Katolikus Lexikon.* Budapest, 2003-2013
Udvarhelyi Nándor: *Czestochowai pálos kolostor magyar emlékei.* Budapest, 2010.
Lengyel Vasutasok Katonai Előkészítő Szervezete dunakeszi főműhely látogatása. 1934

KATONA M. ISTVÁN

A Zsoké

Szabálytalan portré (In Memoriam Esch Sándor)

Öt hónap a szünet novembertől áprilisig. Ezalatt csak tartják a lovakat, a versenyek szünetelnek. Régen csak három hónap volt a téli szünet. Volt olyan év, amikor Mikulás-napon még futamot nyert, aztán kezdődött a pihenés, de márciusban már újra indult a szezon.

Télen több a szabadideje, nem foglalják le a hétféle versenyek s az ezekkel járó szervezések. Gyakrabban megy el Oros-házára, Melintéhez, a lovához. Vonattal utazik, öt és fél óráig tart az út. Egy barátja gondozza a lovat. Jó ló, szép ló, nyert már futamot is. Videón gyakran megnézi ezt a versenyt, újra és újra végigvizsgálja azt az 1600 métert. Egy ügyes, tehetséges fiatal lány ülte meg a lovat, a rajt után fél távig Melinte még a középmezőnyben volt s aztán fokozatosan jött föl az élbolyba. A cél előtt száz méterrel már ellenfelével fej fej mellett vágatott s a célvonalon elsőnek futott át. Büszkén állt lova mellé a zsokéval és a gondozóval, amikor fénykép készült róluk. Melinte öt éves, ideje lenne férjhez adni. Jó férj kell, mert szeretné, ha a csikóból is egyszer versenylő lenne.

Nem minden lóból lesz versenylő. Az igazi versenylő, az angol telivér, valamikor három arab és berber telivér apaménből és hatvan angol kancából lett kitenyésztve. Amelyik lónak a származása nem vezethető ide vissza, az nem számít telivérnek. A lovak családfái komolyabbak, mint az embereké. Amikor csikóárverést tartanak, az árverésről előre kiadott könyvekben megismerhetők a csikók családfái, s ezekből egy szakértő vásárló már következtetni tud a ló képességeire. De az sem biztos, hogy két kiváló képességű lónak a csikója is kiváló versenylő lesz. Legfeljebb az esélye nagyobb. Van otthon két árverési könyve. Az egyik Angliában készült, közel háromezer oldal két kötetben, a másik inkább füzet, mindössze hetven oldal, ezt egy magyar árverésre nyomtatták.

Ahol most lakik, valaha karám volt. A Lóverseny vállalat átadta a területet lakótelep építésére a honvédségnek azzal, hogy tizennégy lakást a vállalat dolgozói kapnak meg. Ő is így költözött ide az egyik harmadik emeleti másfél szobás lakásba. Egykor nem messze innen, tizenhat szobás, emeletes házban élt

szüleiével, feleségével, ikergyerekeivel. A gyerekek felnőttek, kirepültek a családi fészekből, édesapja meghalt, s a ház szinte kiürült. Édesanyját kilencvenegy évesen veszítette el, még élt, de már betegeskedett, mikor a házat eladták. A házat, amely egy család s az alagi lóversenyélet ezernyi emlékét őrizte. A házat, amelyben gyerekek, unokák, dédunokák születését ünnepelték, családtagok elvesztését siratták, s amelyben frissen vásárolt lovokról, futamgyőzelmekről, bukásokról szóltak a történetek.

Hatvanhat éve dolgozik a lóversenyzésben, de a fogadás soha nem érdekelte, mint ahogy másféle szerencsejáték sem vonzotta. Soha nem bízott a szerencséjében, ha akváriumban kellett volna halászni, akkor sem fogott volna halat. Mindig megdolgozott az eredményeiért. Egyszer azért mellészegődött a szerencse. Nem volt katona a második világháborúban. Családjával a fővárosba jöttek, mert úgy hírlett, Budapest nyílt város lesz, és elkerülnek a harcok. Ebből semmi sem lett. A zsoké, lovászok a lovakkal együtt a fővárosi lóversenypályán húzódtak meg. Egy nap a férfiakat kizavarták Sashalomra, ellenállni az oroszoknak. Ott dekkoltak napokig, aztán elindult Rákosfalvára, megkeresni a barátait. Orosz katonákkal találkozott, akik magyarokat tereltek egy csoportba. Őt is megállították, volt nála szatyor, benne krumpli és liszt. Kifordították vele a szatyrot, minden a óra hullott, s már majdnem a többiekhez állították, amikor felettük elkezdődött egy légiharc német és orosz gépek között. Mindenki – a katonák is – az eget nézték s ő ezt kihasználva lassan hátrálni kezdett. Elért egy sarokig, befordult az utcába, amelyiknek, mit ad isten, Zalán utca volt a neve. Rögtön eszébe jutott Vörösmarty Mihály remekműve, a Zalán futása... Így menekült meg a fogságtól.

Édesapja Kispesten született, Tatán gyerekeskedett, ott kezdett lovagolni egy Adams nevű, kistermetű angol lótulajdonosnál. Sikeres versenyző lett, két öccse is a lovaknál kötött ki. Az egyiknek jól ment, a háború előtti Csehszlovákiában volt híres zsoké, majd később tréner. A másik fiú ugrólovos lett, ő nem csinált nagy karriert. A harmadik testvérnek a két fia szintén lovakkal dolgozott. Amikor az apja tréner lett, már Alagon éltek, s ő 1939-től, 15 évesen kezdett nála tanulni. Nem lehetett ellentmondani, azt kellett tenni, amit az apa akart. Két évig lovász volt, azután kezdhett lovagolni. Jól ment a versenyzés, de jött a háború, lovastul, családostul beköltöztek Pestre. Idehaza kirabolták a házukat, mindent elvittek. A háború után rövid ideig a Danuvia Fegyvergyárban dolgozott, de amikor 1946-ban meghallotta, hogy kezdik gyűjteni a lovakat, visszajött Alagra, édesapja is elkezdett újra lovakkal foglalkozni. Övék volt a két legjobb fiatal ló, sorra nyerték a versenyeket. De aztán jött az államosítás, mindent elvittek, őt visszaminősítették lovásznak, édesapját kirúgták és a strandon lett kabinos. Ötvenhatban visszakerülhetett, és megint együtt dolgoztak. Újra lettek lovai az apjának, ezeket is lovagolta, de nem nézték jó szemmel. Legalább annyit nyert, mint annak az istállónak, amelyikhez egyébként tartozott. Amikor édesapja nyugdíjba ment, ő tovább versenyzett az alagi istálló versenyzőjeként. Kék-fekete volt a színe. Aztán eljött az a nap, amikor egy versenyen, két futam között hívták a versenyintéző szobába és közölték vele, hogy másnapról tréner lesz, többet nem versenyezhet. Ilyen egyszerűen. Nem mondhatott nemet, mert ak-

kor az életben nem lesz tréner. De így legalább negyven évesen a lovak mellett maradhatott. Egy évvel a nyugdíjba menetele előtt lemondott a trénerségről, nem bírta elviselni, hogy a fiatalabbak fejelemzetlenek voltak, ha úgy tetszett, nem jöttek dolgozni, pedig a lovakkal mindennap foglalkozni kell, ezek nem gépek, amiket le lehet állítani, s majd újra lehet indítani.

Hívták Csehszlovákiába három évre dolgozni, de csak egyet vállalt. Édesanyja kilencven éves volt, nem lehetett egyedül hagyni a nagy házban. Pozsonyban dolgozott, Közép-Európa legszebb pályáján. Rendezett, szép, tiszta pálya volt, őrizték a régi nemes lovas hagyományokat. Volt is mit őrizni, hiszen az első magyar lóversenyt gróf Széchenyi István ebben a városban rendezte. Aztán megvette Alagot, és itt épült ki a lóversenypálya a hozzá tartozó épületekkel együtt.

Egykor nagy társasági élet volt a lóversenypályákon. Ott voltak az előkelőségek, közismert emberek, akiknek saját versenylovaik is voltak. A nézőtérén három hely volt. Az első, legdrágább helyre jöttek a gazdagok, a második is a tehetőseké volt, a harmadik hely jutott a kispénzüeknek. A versenyekre mindenki elegánsan jött ki, ma viszont olyanok járnak ki, akiknek sok pénze van, lótulajdonosok is, de az eleganciára nem adnak. A trénereknek most is elő van írva hidegben-melegben a nyakkendő és az öltöny. Nagyon bosszantja a trágár beszéd is. Ha valakinek nem jön be a tippje és veszít, mindenféle ocsmányságokat kiabál. Külföldön nem tapasztalt ilyet. Megtapcsolják a győztest, aztán már várják a következő futamot. Sok országban megfordult. Dolgozott trénerként Ausztriában, Németországban, Hollandiában, Dániában, Csehszlovákiában és a szétválás után Szlovákiában. Svédországba úgy került ki, hogy egyszer kapott egy telefonhívást, volna-e kedve elvben kimeneni lovalogni. Elvben igen, mondta, de valami bővebbet is kellene tudni. A fizetést, mondták, amerikai dollárban kapja. Közben járt Alagra egy svéd tulajdonos, tőle kérdezte, hány ló van egy trénernek arrafelé. Mondta a svéd, hogy legalább hatvan. Elvállalta a kiutazást. Elintéződött minden s az indulás előtt egy nappal mondták meg, hogy aki várja, annak egy ló van. Elcsodálkozott: egy lóhoz utazzon el olyan messzire? Ha nem tetszik, visszajön, volt a válasz. A ló jó volt, nyert is vele futamokat, de amikor annyi pénze lett, hogy látogatóba kiutazhatott hozzá a felesége meg a lánya, pár nap után hazajött velük.

Fakír természete van. Bírja a fájdalmakat, bírja a megpróbáltatásokat. Egyszer a háború vitte el minden vagyonukat, aztán az államosítás. De ezeken már túl van. Lovaglás közben többször esett, nem is tudja, mennyit. A legszelídebb lóról is le lehet esni, a legrutinosabb versenyzőt is érheti baleset. Egyszer nagyot esett, kitortek a fogai, agyrázkódást kapott, és öt napig nem tudott magáról semmit. Ez az öt nap kiesett az életéből. Aztán saját kérésére hazaengedték, csak azt nem vették észre, hogy öntudatlanul beszélt. Meggyógyult, később megint kapott agyrázkódást. Leesett, egy másik ló pedig a fejére mászott. Azt tartják, a ló nem lép az emberre. Ez igaz, de verseny köz-

ben olyan szorosan futnak egymás mellett, hogy ha baj van, nem tudnak kitérni. Szokott viccelni a lányokkal, hogy megharapja őket, mert agyrázkódása van, nem tudja, mit csinál. Így bolondozik velük, miközben tanítja őket a szabályokra. Szereti a fiataloságot, lehet, hogy ezért is nem öregszik meg lélekben, hiszen mindig köztük van.

Családtagjai különös módon általában kedden haltak meg vagy kedden érte őket baleset. A nagy esése egy keddi napon történt. Az egyik bátyja fogász volt, ő tette rendbe a fogsorát s ő mondta, hogy vigyázni kell, mert a keddi nap a családban veszélyes. Ő is keddi napon kapott epegőrcsöt. Édesanyjuk kedden esett el az utcán úgy, hogy eltört a karja, két nagybátyját kedden érte a halál, édesapja is keddi napon halt meg. Édesanyja kilencvenegy évesen agyvérzést kapott, mindennap bement hozzá a kórházba, s egy keddi napon kapták a táviratot... Sosem gondolkodott azon, miért volt ez így, a véletlen számlájára írta.

Hivatalos, nyilvános versenyen többször „csináltak befutót” családostul. Volt úgy, hogy az apja nyert, ő volt a második, vagy ő nyert, a felesége volt a második, a fia pedig harmadik. Igen, Paksi Kamilla, a felesége is zsoké volt. Az ő apja ugrólovas, a nagyapja és a nagybátyja tréner volt. Először amatorként versenyzett, aztán bekerült profinak, ő volt az első női versenyző. Négy alkalommal lovagolt, de nem engedték tovább versenyezni. Most meg már lassan több a női zsoké, mint a férfi. Már kislánként ismerte őt, hiszen ők is Alagon laktak, a méntelepen. Összetartó társaság volt a lovasok családja, mindenki ismert mindenkit, nem úgy, mint most. A kislány aztán felnőtt, összeházasodtak és együtt éltek több mint negyven évig. Nyolc éve halt meg a felesége tüdőrákban. Törökbalinton kezelték, naponta járt hozzá, úgy ment oda, mintha hazamenne. Tartotta a lelket a feleségében, aki az utolsó napig nem tudta, hogy gyógyíthatatlan. Neki megmondták. Naponta sétálgattak a kertben, beszélgettek a lovakról, a családról, gyerekekről, unokákról. Mindenki ismerte őt a kórházban, egyszer megkérte az egyik nővért, mérje meg a vérnyomását. Kettőszázöt per száz volt az eredmény. Bent akarták tartani, de nem engedte. Adtak neki gyógyszert, hogy szedje. Elfogadta, aztán kért egy kávé. Ez így ment januártól szeptemberig. Aztán egyik nap este elköszönt tőle, a felesége éjjel kapott egy légzési rohamot, és leállt a szíve. Másnap visszaállt a vérnyomása. Élni kellett tovább. Nagy a család, van egy fia és egy lánya, ők ikrek. A lányának is van egy fia és egy lánya, akinek ugyancsak van egy fia meg egy lánya. A fiának két lánya van, azoknak is vannak gyerekei. Öt dédunokája van, a legidősebb tíz éves. A lánya a közelben lakik, a fia kicsit messzebb, Sikátorpusztán a lovaknál, de ő is hetente eljön látogatóba. Öregszenek már az unokák is.

Gyakran néz ki az ablakon, s rálát a szemközti épült új házakra. Valamikor szilvás, barackos volt a házak helyén, később csak a gaz nőtt a fák helyén. Ez a terület is a lóversenyvállalaté volt. Most új házakkal építették be, Fenyő lakópark lett a neve, s az utcákat egykori zsokékról nevezték el. Az egyik utcában időnként végigsétál, mert ez az utca édesapja – Esch Győző – nevét viseli. Egyszer le is fényképezte magát a név-

tábla mellett. Sok minden emlékezteti a múltra. Az eredeti lóversenypálya a mai repülőtér helyén volt. Karám volt a kutya-kiképző helyén is, ezt az oroszok felrobbantották, a törmelékelt kihordatták az akkori pályára, katonai repülőteret csináltak belőle. Ekkor lett vége a pályának. A törmelékelt nekik kellett szétteríteni. No, aztán bukdácsolnak is rajta a repülőgépek, jó néhány fel is bukkott.

A zsokésgból meg lehet élni most is, régen még inkább. A zsoké kap havi fizetést, az nem valami erős. Ha versenyt loval, azért jár lovagló pénz, ha nyereményt is elér, annak bizonyos százalékát, általában tíz szá-

z százalékát megkapja, s tíz százalékot kap a tréner is. Régebben a lovasz is kapott valamennyit, ma már nem. Az állami világban a lóápoló is kapott a nyereményből. Amikor az apja híresség volt, sok nagy versenyt megnyert, jól éltek. Illett rájuk a havi kétszáz pengőről szóló sláger. Nagy házat is vittek.

Kijártak az alagi versenyekre az akkori nevezetességek. Külön páholya volt Horthy Miklósnak, neki is voltak lovai. A testvérének, a Jenőnek, az Afrika-vadásznak volt vagy negyven lova, s itt volt Alagon az irodája. Nem volt politikus, sportember volt. Aztán jött a nagy változás, és a korábbi urakat üldözték. A zsoké életébe beleszólt a politika, de a lovas társaság nem foglalkozott politikával. A Rákosi lóversenyzést kapitalista sportnak tartotta. A hatvanas években a pesti pályára kijött néha a Kádár és a Dobi, megnézték a híres Imperial futását. A bábolnai Burgert Róbert, amikor éppen hozzá tartozott a lóverseny, kijött egy nagy versenyre. Alig ült ott fél órát, elkezdte szidni az egyik lovat. Csodálkoztak: épp hogy megmelegedett alatta szék, máris tudja, mit kell csinálni. Bábolnán azt mondta, a lovaknak nem kell olyan sokat enni adni és nem kell hajtani őket a karámban, így nem fogynak le. Felhozták a lovakat árveréshez, jó izmosnak látszottak, s aztán, amikor tréningezni kezdtek velük, összeszementek. Nem volta rajtuk izom, csak fel voltak fújva.

A zsoké alacsony emberek. Amikor jött felvételre egy gyerek, mondták neki, hozd el apádat, anyádat. Megnézték, hogy azok is alacsonyak legyenek. Ez fontos volt, mert régen harmincöt kiló volt a legkönnyebb súly, amit a lónak vinni kellett, ebben benne volt a nyereg és minden felszerelés. Most ez a súlyhatár negyvenkilenc kiló. Szegény gyerekek jöttek zsokénak. Felvettek egy évre hét-nyolc gyereket, volt, akiből zsoké lett, volt, akiből lovasz, abrakmester, vagy munkalovas, ahogy sikerült karriert csinálni. Egy a lényeg, kicsik voltak. A gyerekek nem voltak iskolázottak. Jártak valamennyit iskolába, aztán tizenkét évesen beálltak lovásztanulónak. De aki ebbe a társaságba bekerült, megtanult rendesen beszélni, öltözködni, késel-villával enni, többet tanult, mintha iskolába járt volna. Voltak nagy versenyek, ahol még a lovásznak is keménykalapban, nyakkendőben kellett megjelenni. Emlékszik rá, hogy a háború előtt és utána, az állami világban minden lovasz kapott téli-nyári lovaglónadrágot, lovaglópipót, meleg kabátot. Ezt munkaruhaként kapták. Aki versenyt loval, ingyen kapta a verseny-csizmát, a nadrágot, a nyergeket, kantárokat. Mindent ingyen adtak. Most mindenért nagy pénzeket kell fizetni. Egy kantár tizenkétezer forint, a nyergék többszáz ezer forintba kerülnek.

Elgondolkodott azon, milyen is a lóverseny. Olyan, mint a szex. Ha valaki hobbiból csinálja, az jó. Foglalkozásnak nem

az igazi. A legtöbb versenyen a lovak szinte egymás mellett futnak. Hogy ki lesz az első, az sokszor szerencse kérdése. Ha valakinek sokat kedvez a szerencse, azt magasztalják, az kapja a pénzeket, s aki második, azt már szidják, hogy miért nem ő nyert. Minden sportban a nyerő az érdekes. Hányszor volt ő nyerő? Talán ötszázszor. Nem számolja, nem érdekli a múlt. Nem foglalkozik vele, mi volt régen, mindig előre kell nézni. Mi az a múlt? Aki híres volt, elneveznek róla egy utcát, vagy rendeznek egy emlékversenyt. Van olyan tréner, aki fénykorában nyert vagy tizenhat versenyt. Most pucolja a lovakat, pedig híresség volt. Vagy egy másik régi nagyság. Van egy kis nyugdíja, és a pálya szélén lődörög, már nem tudja feltalálni magát. Ő azonban nem nyugszik, van benne fanatizmus, még tenni akar ezért a sportért.

Alagon 1925-ben megszűntek a versenyek, akkor építették fel a pesti pályát. A háború alatt volt néhány futam, később is ritkán rendeztek versenyt. Egyszer betették a bogarat a fülébe. Gondolt egyet, és megkereste a vállalat vezetőjét, hogy szeretne Alagon újra versenyt rendezni. Kétkedtek benne, mi lesz, eljön kétszáz ember? Tömve volt a lelátó. Mindez 1994-ben történt. Kapott egy szép serleget a köszönet jeléül a Dunakeszi Városvédő Egyesülettől. Otthon fő helyen van a vitrin tetején. Később volt néhány verseny, aztán újra csak a pesti versenyeket hirdették. Idén, a város jubileumára megint volt egy szép verseny. Örült neki, s bár alaginak tartja magát, de büszke a városra, hiszen a címerében is benne van a ló. Mindig tele volt kezdeményező-készséggel. Kezdeményezte, hogy legyenek amatőr versenyek Pesten, hívjanak meg külföldieket is. Jöttek szlovákok, osztrákok, németek. Aki egyszer megszereti a lovakat, nem tud szabadulni tőlük. Nem elégti ki a vásárlás, takarítás, akar még valami értelmeset csinálni. Szervezi az amatőr versenyeket, hétközben intézi a papírmunkát.

Esch Sándor (1925-2006)

A versenyeken gyakran diáklányok vezetnek fel a lovakat, keresnek egy kis zsebpénzt. Kapnak a vállalatától esőkabátot, de olyan vékony, hogy ha Főton esik az eső, mire Dunakeszire érnek, átázik. Van egy lovas kislány Dunakeszin, gyakran elviszi versenyekre. Vett neki esőkabátot, meghívja ebédre. Az anyja már meghalt, az apja újból nősült, nem törődnek vele. Volt egy állása, egy hónapig nem kapott fizetést, tartozik neki a tréner, lehet, hogy sose kapja meg a pénzét. Vannak náluk szegény sorsú kislányok, segít nekik, hadd legyen egy kis öröme az életben. Télen több a szabadideje, ilyenkor sűrűbben elmegy Orosházára a lovához, Melintéhez. Semmi baja nincs, az egészsége rendben van. Nem tagadja, rossz egyedül, de gyakran eszébe jut egy spanyol közmondás: jobb egyedül utazni, mint egy rossz útitárral. Neki voltak jó útitársai, újat már nem keres. Csak egy „betegsége” van. Az életkora. Esch Sándor, a zsoké nyolcvan éves.

(A fenti irodalmi portréval 2005-ben, a Dunakeszi város fennállásának 750. évfordulója alkalmából hirdetett irodalmi pályázaton a szerző I. díjat nyert.)

LÁNG JÓZSEF

Adatok Dunakeszi postatörténetéhez

II. rész

Az egykori alagi, 1950-től Dunakeszi 1. számú posta működéséről Harangozó László visszaemlékezése alapján kapunk képet, aki 1957-től 1978-ig egyesített kézbesítőként dolgozott a hivatalban.

„21 évig dolgoztam itt változatlan beosztásban, ugyanabban a járatban. Időközben szakképesítést szereztem, elvégeztem a Posta-forgalmi Technikumot. 1978. április 1-én vonultam nyugállományba. A Dunakeszi 1, a volt alagi posta beosztott dolgozói ezekben az időkben a következők voltak. Kézbesítők: László Ferenc, Harangozó László, Szauder Elek, Bodolay Lajos, Csöreg József (ők ketten szomszédok és sógorok is voltak), Seltenreich István „ugrálós”, Bukta Pál, Benda György, később Bacsa Sándor, Sebők János, Kürtösi János, Ács András, Hemmer Béla, Mányoki József és Kovács István táviratosok. A felvételi helyiségben: Tar Jánosné (hírlapfelelős), Gála Zoltánné, Szauder Elekné főpénztáros, Udvarhelyi Lászlóné (férje Vácon, a Főpostán dolgozott), Asztalos Ferencné Sári, Asztalos Ferenc (rövid ideig itt dolgozott, később az Igazgatóságon magas beosztásba került), Seltenreich Istvánné Hatvani Mária (később Vankáné). A Molnár családból az édesanya takarítónő, két fia kézbesítő volt.

Kürtösi János, Ács András és Hemmer Béla kézbesítők

A levelek, csomagok egy nagy elosztó postán keresztül érkeztek. Kezdetben vonaton lévő „mozgópostával” szállították a küldeményeket. Az állomásról sokáig Veres bácsi lovas kocsival hozta a postára a csomagokat és leveleket. Későbbiekben, a Mozgóposta szolgálat megszüntetése után, Robur kisteherautó volt a szállítás eszköze.

A főpostára (DUNAKESZI 1) érkező küldeményeket kézbesítési körzetenként osztották szét. Itt dolgozták fel az aznapi anyagot, és gondoskodtak a továbbításáról. A napi küldemények feldolgozását rovatolásnak nevezték, mely az egyesített felvételes és a főpénztáros zárás utáni feladatához tartozott.

A napilapok és a folyóiratok terjesztését is a posta végezte. A kézbesítők között voltak levél, távirat, hírlap és egyesített kézbesítők. Az egyesített kézbesítői munka postai küldemények és újságok kézbesítését jelentette.

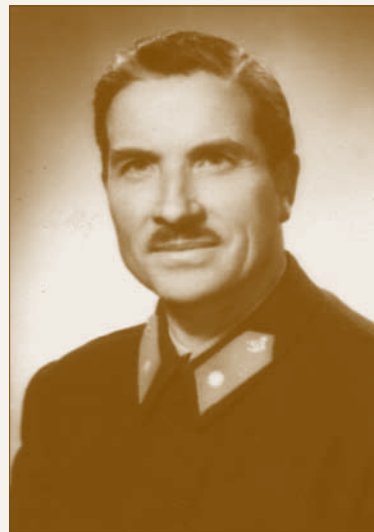
Az újság előfizetőknek névre szóló, letéphető, havi négyzetecskékre osztott kartonja volt. Ennek alapján szedték a díjat. Előfizetőim száma meghaladta a nyolcszázat. Ez nagyon soknak számított akkoriban, de ezzel lehetett kiegészíteni, illetve növelni a jövedelmet, hiszen jutalékot kaptunk a lapok példányszáma után. Meghatározó volt a személyes bánásmód és a figyelmesség. Ez „hozta” az újabb és újabb előfizetőket. A napilapok kézbesítése nem kis áldozatot jelentett a kézbesítőknek, hiszen minden reggel 6 órakor indultunk ki a járatba. Az volt a követelmény, hogy az előfizetőknek az újság reggel 7 órára a postaládájában legyen. Az újságkihordást befejezve visszatértünk a hivatalba.

Ekkorra már az asztalunkra kerültek a postai küldemények, amelyeket utca és házszám szerint rendeztünk, a kézbesítés útvenelát követve. Tehát a kézbesítő minden nap kétszer járta végig a járatát, kivéve a vasárnapot, amikor csak újságot hordott. Az „ugrálós”-nak nevezett kézbesítő minden nap másik járatba volt beosztva, így biztosították a heti egy pihenőnapot a többieknek. Ebben az időben Seltenreich István volt az „ugrálós”. Reggelente a postai küldemények járatonkénti szétosztását Faludi György, „külterületes” végezte. Ő Budapestről járt ki Dunakeszire. Neki kellett a járatot fogadnia, amely a dunakeszi anyagot hozta.

Amikor a postához kerültem, Dunakeszi hat járatra volt osztva. Ezeket a kb. 300 családot magába foglaló körzeteket a hivatalvezető alakította ki, majd később újra osztásra kerültek a népesség növekedését követve. Voltak kis, közepes és nagy járatok. 1. járat: László Ferenc kis körzettel, 2. járat: Harangozó László kis körzettel, 3. járat: Csöregh Ferenc nagy körzettel, 4. járat: Szauder Elek közepes körzettel, 5. járat: Benda György nagy körzettel. 6. járat: Bodolai Lajos nagy körzettel.

Mi, kézbesítők a postától kapott kerékpárral közlekedtünk, melynek javítását, rendben tartását magunk végeztük. Jellegzetes munkaeszközünk a nagyméretű, marhabőr táská volt, széles bőr pántjával a vállunkon átvetve. Kezdetben kék színű egyenruhát viseltünk, melynek darabjai a következők voltak: vászon nyári nadrág, kakaóbarna ingkabáttal, téli posztó nadrág és zakó, vastag posztó „malaclopó”, vagyis pelerin. Fekete, magas szárú, bőr, fűzős cipő. A későbbi sziürke egyenruha ugyanezeket a darabokat tartalmazta, kivéve a nyári ingkabátot. Ezt felváltotta a sziürke, műszálas ing.

Elismeréseim: Kiváló Dolgozó oklevél 1963. május 1., 1975. április 17. és 1978. július, valamint Kiváló Dolgozó jelvény.¹

Harangozó László

1 Harangozó László visszaemlékezése

1958. május 1. a dunakeszi vasúti hídon

Balról jobbra Asztalos Ferenc, Bikádiné Katalin, Szauder Elekné, Boda Jánosné, László Ferenc, Mányoki József, Harangozó László, Szauder Elek (feje), Bodolai Lajos, Virág Antal. A három kisgyerek: Boda Aida, Szauder Krisztina, Erdő Jancsika

1959. június 17. Dunakeszi vasutasok – Dunakeszi postások 4:2
Postások (guggoló sor): Virág Antal, Szabó József (2. Sz. postavezető), Mányoki József, ifj. Garamvölgyi József, Seltenreich István, Harangozó László, Benda György, Kovács István, id. Garamvölgyi József, László Ferenc, Csőregh János.

A Dunakeszi 1. postán kézi kapcsolású telefonközpont és táviráda is működött. A telefonközpont kézi kapcsolásos rendszerű volt (az automata telefonközpont csak 1984-ben indult meg). A saját telefonvonallal nem rendelkező felvételnél rendelkezte meg az ügyfél az adott hívást, majd leült, és várt. Volt olyan, hogy egy pesti beszélgetés miatt órákat váraakoztak az emberek. 1956-ban, főpostaként, ez a hivatal kezelte a dunakeszi egységes hálózati központot. A Pest Megyei Távbeszélőnévsor Dunakeszi fejezetében már 50 előfizető szerepelt. Intézmények, hatóságok, üzletek, vállalatok, orvosok, néhány kisiparos és kiemelt személy. Ekkor még Kisalag központ is idetartozott.

A táviratot is a felvételnél adta be az ügyfél. Az alkalmazott, kitéltve a szükséges rubrikákat, a Távirdába továbbította, ahonnan telexen küldték tovább. Az érkező táviratokat kezdetben telefonon fogadták, és a táviradás kézzel írta a távirati lapra az üzenetet a sima és a dístáviratnál is. Később

már telexgépen jött a távirat szövege, amit ragasztottak vagy mellékeltek a távirati laphoz. A beérkező táviratokat a távira-

tos kézbesítette. Neki is marhabőr táskája volt, ugyanolyan alakú, mint a kézbesítőké, csak kisméretű. A táviratos munkát, főleg nyári időszakban, diákok is végezheték.

A táviró és telefonvonalak kezelésére Erdő Judit így emlékezik: „A posta udvara két részből állt. A kisebbik udvarban (a Verseny utca felőli részben) volt Erdő János vonalfelügyelőnek és családjának egyszobás, a régi raktárépületből kialakított szolgálati lakása. Itt lakott feleségével és három gyermekével. Az ő feladata volt a vezetékes telefonvonalak karbantartása és szerelése. Motorral járta a felügyeletére bízott területet. Ellenőrizte a hozzá tartozó vonalszakaszt és berendezéseket, elvégezte a szükséges javításokat. Halálával végződő balesete is e munka közben érte. 1962-ben, húsvét előtt motorral munkából hazafelé tartott, amikor Alsógöd területén elütötte egy teherautó ittas vezetője. A házat 1976 körül lebontották, helyén ma egy, valószínűleg távközlési célokat szolgáló épület áll. Mindhárom gyermeke a posta és a távközlés területén dolgozott, ill. dolgozik. Nagyobbik lánya első munkahelye a Dunakeszi postahivatal volt.”²

Erdő János vonalfelügyelő

Tar János hivatalvezetőnek 1967. április 25-én a Dunakeszi 1. postahivatal szolgálati lakásából ki kellett költözni. Ekkor kezdték a posta épületét átépíteni, bővíteni. A régi L alakú épület szinte teljesen lebontották, és újat húztak fel. Nagyjából ez idő tájt alakult ki mai formája. A telefonkapacitás bővítése is a posta korszerűsítése után kezdődött. Tar János 1969 szeptemberéig, kis megszakítással, 20 évig vezette a hivatalt. Postamesterek ezt követően: 1970-1977 Csery Ferenc, 1978 Kiss Sándorné, N. N., Hemmer Béláné 1981-1984, Bosnyák Anna Mária, Varga Dezsőné. Beosztott munkatársak: Hemmerné 1981-ig, Szauderné, Szalai Zsuzsa, Mező Dánielné, Bodolayné, Harangozó Katalin, Kassa Ferencné, Herédi Mihályné, Kedvek Jánosné, Kurtics Ferencné és Macsuga Ferencné.

Kisalag postaügynökség

1455-ben az Alagi családé volt a mostaninál jóval nagyobb Dunakeszi és Fót közötti terület. Az 1700-as évek végén Praedium Allag, 1875-ben Kis Alag majorságként szerepel. 1896-ban egy dunakeszi földbirtokos, képviselő, Kund Pál megvásárolta, majd 1908-ban Kundházaként saját nevére íratta.³ Ekkor szántóföld, legelő és erdő váltakozott a

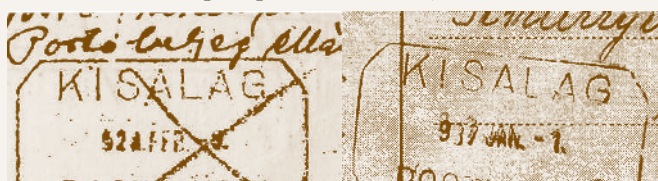
² Erdő Judit visszaemlékezése

³ Lovászi László: *Kisalag 100 éves története*. Dunakeszi 2000. 29. (továbbiakban Lovászi)

területen, melyet Kund 480, 500 és 900 négyszögöl nagyságú telkekre parcellázott fel, hogy azokat budapestieknek eladja. Utcákat, központi teret alakított ki, ahova üzletet, kutat, községházát, postát (177.sz.telek)⁴ és iskolát tervezett, amihez egy 700 négyszögöles saroktelket is felajánlott. 1912-ben már kétszázan laktak itt, s 1913-ban megindult az állami oktatás. Kundháza neve 1919. február 12-én – a Dunakeszi képviselői testület határozata alapján – Kisalag Telepegyesület lett.

A Kundházára és Kisalagra és címzett postai küldemények kezdetben a Dunakeszi Postahivatalhoz érkeztek. Innen a postakézbesítő naponta vitte el a címzettekhez a küldeményt. A Kisalagról elküldendő leveleket a feladók az iskolába vitték, ahol azokat összegyűjtve a kézbesítő Dunakeszire szállította, ahonnan a címzettekhez továbbították őket.

1924. február 8-án felállították a Kisalag Postaügynökséget, mely bélyegzőt is kapott (négyszögletes bélyegző KISALAG 1 POSTAI ÜGYN. felirattal, középen háromjegyű év, rövidített hónap, nap feltüntetésével).⁵

Az első postaügynök 1924. február 8. és 1940. december 16. között Eőri (Hitter) Barna (Kőrösszakáll, 1899. június 8. - Fót, 1972. március 10.) iskolaigazgató volt, hisz abban az időben a tanítóképzés tananyagában a posta ügyintézési feladat ellátása is szerepelt.⁶ A kézbesítők gyalog, szekéren vagy kerékpáron vitték a küldeményeket Kisalag és Dunakeszi között. Az első kézbesítők Balogh Dávid, Merl József és Kacsóhné voltak.

Egy évvel később, 1925. február 1-jével a postai küldemények már Fót Postahivatalhoz érkeztek, és onnan továbbították őket a kisalagi postaügynökségre. A küldemények címzése „Kisalag.u.p. Fót” volt. A postabélyegző „FÓT A” megnevezésű lett, de a Kisalag Postaügynökség feliratú is használatban maradt.

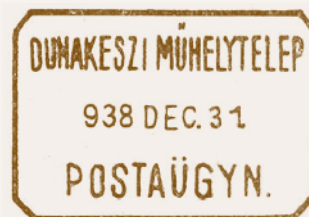
Eőri Barna 1935-ben

A közigazgatási irányítás egészen 1952. december 31-ig Dunakeszihez tartozott,⁷ s a postai telefonközpont még 1956-ban is a dunakeszi egységes hálózat része volt.⁸

Műhelytelep Postahivatala

Dunakeszi lakossága általában minden népszámlálásnál kétszer annyi volt, mint Alag nagyközségé.⁹ A postaforgalmat tekintve kezdetben a helyzet pont fordítottja, az alagi közel kétszerese a Dunakesziének. A különbség az 1930-as évek

közepétől folyamatosan csökkent, melyhez valószínűleg hozzájárult a műhelytelepi rész benépesedése, ahol egyre növekedett a postaszolgáltatás iránti igény. Ezért 1936-ban már elkészült a DUNAKESZI MŰHELYTELEP Postaügynökség bélyegző.¹⁰ A hivatalos statisztikák szerint a Postaügynökség 1937-ben kezdte meg működését a Pesti út 127-ben, egy, a Mézsáros hentestől bérelt helyiségben.¹¹ Kezelője Steiner (1940-től Süttő) Artúrné volt.

A forgalom fokozatosan növekedett, melyhez 1942-től hozzájárult a háború miatti postaforgalmi igény változása is. A dunakeszi postaszolgáltatások száma ekkorra meghaladta az alagi posta forgalmát. A mennyiségi és minőségi igény kielégítésére a műhelytelepi postaügynökség IV. osztályú postahivatallá alakult át.

1943. május 29-én adták ki a DUNAKESZI 2 koronás, vonalkázás nélküli, kétpántos bélyegzőt, mely kétjegyű évszámot, római számos hónap, valamint nap, óra jelzést tartalmazott.

A távbeszélő lehetőséggel is felszerelt hivatal működését 1944-ben – a frissen vizsgázott Nagy Erzsébet vezetésével – ugyanabban a Pesti úti helyiségben kezdte meg.¹² Később Bors Klára, majd az 1970-es év végéig Szabó József volt a vezető. A telefonszolgálat az alagi egységes hálózathoz tartozott.¹³

1966. június 5-én adták ki a DUNAKESZI 2 A korona és vonalkázás nélküli pántos bélyegzőket, 3 jegyű év, rövidített hónap, nap és óra felirattal.

1982-ben a mai helyére, a Barátság úti lakótelepre helyezték át az ekkor már III. osztályú Dunakeszi 2 Postahivatalt, mely a Váci Postaigazgatóságához tartozott. Kezdetben csak a mai pénzfelvevő helyiség működött három felvevőablakkal, de az alapterület kicsinek bizonyult. A szomszédban lévő utazási iroda 1992-ben bezárt. A Postaigazgatóság megvásárolta a megüresedett helyiséget, kialakítva ezzel a hivatal mai képét. A levelek és csomagok a Dunakeszi 1 postához érkeztek, ahol szétosztották azokat a Dunakeszi 2. és Dunakeszi 3. számú postára. A beérkező leveleket – a fiókbeírók küldeményeinek kivételével – a kézbesítők vitték a címzettekhez, a csomagokért be kellett menni a postára. A felvett küldeményeket naponta egyszer szállították el.¹⁴ A posta-vezető Mesterné Arankát a korán elhunyt Grószné váltotta. 1986. július 1-től 1988. május 31-ig Hemmer Béláné Katalin vette át a vezetést, munkatársa Fóriánné volt.¹⁵ Ezt követően csak helyettes postavezetők irányítottak, majd 1992. április 1-től 2007. április 1-ig Veres Lászlóné állt a hivatal élén.

A nyilatkozók felkutatásáért, és az összeállításban való közreműködésért köszönetet mondok Harangozó Katalinnak.

A tanulmányt Láng József gyűjtése és írása alapján Lőrincz Róbert szerkesztette.

4 Lovászi 44.

5 MBM. VI. 571.

6 Fóti Arcképcsarnok. Fót 2006.

7 Lovászi 279-286.

8 Pest Megyei Távbeszélőnévsor. Magyar Posta 1956. március

9 Horváth Lajos-Dr. Kovacsics József: Magyarország statisztikai helységnevtára.15. Pest megye. 65.,94.

10 MBM. VI. 574.

11 Kollár Albin gyűjtése

12 Közlekedési Szaknaptár és Sematizmus 1897-1948.

13 M. Kir. Postavezéregazgatóság. A Vidéki hálózatok betűrendes távbeszélő névsorai

14 Veres Lászlóné visszaemlékezése

15 Hemmer Béláné visszaemlékezése

BÁTONYI PÁL

A Grassalkovichok és Dunakeszi

IV. rész

Wattay Pál 1774-ben indította – többi rokonai jogfenntartójaként is – herceg Grassalkovich II. Antal ellen a táblai-pert birtokaikért, így Dunakesziért „cserének sérelembőli érvénytelenítésére”. Míg I. Antal élt, a törvények felett rendelkező kiskirály ellen „moczanni sem” mertek. Bár az ítéletek mindig a Wattayak igazát bizonyították, a Grassalkovichok és utódaik azonban minden esetben fellebbeztek. Végül a Bach korszakban megszüntették a pert.

II. Antal Dunakeszivel kapcsolatos semmilyen adományával vagy egyéb gondoskodásával nem találkozom. Feltehetően a peres ügyei és szorult anyagi helyzete, illetve nem megfelelő gazdálkodása miatt is még a többi birtokához képest sem fejlesztette Dunakeszit. II. Antal Bécsben 1795-ben hunyt el. Az általuk is elszlovákosított birtokukon, Pozsonyivánkán temették el, ahol özvegye is temetkezett 26 év múlva.

III. Antal János Nepomuk 1771-ben Pozsonyban született, és Bécsújhelyen nevelkedett, 1790-től királyi kamarásnak nevezték ki. 1793-ban pápai engedéllyel feleségül vette herceg Esterházy Mária Leopoldinát, galánthai herceg Esterházy Antal altábornagy (Vata-Salamon nemzetség) és gróf Erdődy Mária Teréz 16 éves lányát. Gyermekük nem született. 1796-ban már zárgondnokságot kért birtokaira, melynek pénzügyeit sógora, gróf Esterházy Ferenc 1807-re tudta stabilizálni.

Grassalkovich III. Antal herceg

A család főleg Bécsben és Pozsonyban lakott, III. Antal Gödöllőt is csak ritkán kereste fel. 1808-ban Csongrád vármegye adminisztrátorává, majd főispánjává nevezték ki. 1809-ben Napóleon hadai elől három hónapra Gödöllőre költözött, s a következő években többször is megfordult ott. Támogatta a kolerajárvány leküzdését és az 1838-as pesti árvíz áldozatait, valamint telket adományozott a Nemzeti Múzeum és a Nemzeti Színház létrehozásához is.

Összességében azonban apja adósságai és saját kölcsönügyletei miatt már 1827-ben csődbe került. Uradalmainak kezelése zárgondnokok kezébe került. A csőd után legtöbbször Pozsonyban lakott. Egészségi állapota többször adott aggodalomra okot, koraszülött, gyenge fizikumú gyermek, majd felnőtt volt, akit vesebajával meg is műtöttek. Felesége magyar nemzeti érzelmű asszony volt, aki-ben még Széchenyi István is szövetségest látott.

III. Antalnak Dunakeszivel kapcsolatos külön rendelkezéséről nem tudok. A birtokokat a zárgondnok rokon herceg Batthyány, majd gróf Lónyay János kezelték, akiknek gondoskodása elég fényes életet biztosított élete végéig III. Antalnak és feleségének.

III. Antal 1841-ben hunyt el Gödöllőn. Pozsonyivánkán, a családi sírboltban temették. Korábbi kívánságának megfelelően azonban földi maradványait 1864-ben (apjával és annak feleségével együtt) a máriabesnyői családi kriptában helyezték át, ahol nagyapja I. Antal is nyugodott, és ahova még az év végén felesége is követte.

A Grassalkovich uradalmak zár alá helyezése 1850-ben szűnt meg. Mivel III. Antal gyermek nélkül halt meg, így a család fiúágának kihalása miatt a gödöllői birtok területét – benne Dunakeszit is – a leányági gróf Viczayak kapták meg, akik azonnal eladták a görög, vlach (cincár, aromán) származású görögkeleti (ortodox) keresztény bécsi kereskedő-bankár Sina György Simonnak.

A család férfi ágának kihalását mutató lefelé fordított címer

Összességében elmondható, hogy Dunakeszit a magyarbarátnak nem mondható labanc Grassalkovichok törvénytelenül szerezték meg, és a Habsburg uralkodóház, valamint a római katolikus egyház igényei szerint kezelték. Különösen a vallásszabadságot tiltották, illetve az osztrák-német (Buda, Pest, Vác) gazdasági érdekek figyelembe vételével intézték a település életét.

ASZTALOS MIHÁLY Gyermekkorom történeteiből

A következőkben gyermekkorom eseményeit idézem fel, melyek az 1940-es években történtek velem Dunakeszin.

A hegyrejáró

Dunakeszin a Hegyrejáró nevet egy utca és egy határrész is viseli. A Hegyrejáró-dűlő a település déli részétől indulva, a vasút mellett Budapest irányába, a vizenyős rétekig (napjainkban itt halad az M0-ás sztrádagyűrű) terjedt. A terület a mai állapottól eltérően végig szántóföld volt. Véleményem szerint a „Hegyrejáró” elnevezésnek a valósághoz semmi köze sincs, mivel Dunakeszin és közvetlen környékén nem hogy hegy, de még „hegyecske” sem található. Elképzelhető, hogy idősebb emberek – gyalogosan a határba menet – nehezen tudtak felkapaszkodni az út 8-10 méteres kaptatóján. Egymásközi beszélgetések során meghonosodott ez a kifejezés, s így ment át a köztudatba. Lehetséges még egy másik névadó változat is. Eszerint a Hegyrejáró-dűlő melletti lapályon átvezető kenderáztatói úton déli irányba, a Csörsz-árka felé haladva, és onnan keleti irányba nézve, a távolban a tájból kissé kiemelkedő homokvonulat látható. Elképzelhető, hogy eleink eltűzve ezt nézték hegynek. A fenti névadási elképzelésekből is látható, hogy a közösség fantáziája mily csodálatos, s egy csaknem sík tájból hogyan tud „hegyet” varázsolni.

A Hegyrejáró-dűlőben családunknak is volt szántóföldje. Egy késő őszi napon édesapámmal takarmánytökért mentünk a magasított oldallal felszerelt stráfkocsin. Lehangelő volt a táj, az elmúlást idézte a betakarított termés után csupaszon maradt földek látványa. Egészen más volt a tavasztól őszi viruló határ. Olyankor egymást váltogató, pazar szín pompát mutatott a horizont. Ez többek között abból is adódott, hogy kicsi volt az egymás mellett sorakozó szántóföldek mérete, és ritkán fordult elő, hogy a szomszédos földbe ugyanazt a növényt ültették. A határ képe így az éppen beérő termés dominanciájának megfelelően változott. Amikor a kalászosok értek, azok aranyárga színe uralta a tájat. Aratás után átváltozott a kép, mert addigra megnőtt a kukorica, a napraforgó vagy a paradicsom, és az éppen beérő növény színe határozta meg a látképet. Amint haladtunk a kocsival a földünk felé, már messziről lehetett látni az előző napokban betakarított kukoricatörés után, a levágott és kvébe kötött indián sátrakra hasonlító kukoricaszár gúlákat. Ugyancsak megvillantak a sárgás és halványpiros színű, halomba rakott takarmánytök kupacok.

Megérkezve, a kiscsikót szabadon engedték a rakodás idejére, had futkározzon. Kárt már nem tehetett, mert a termést a szomszédos földekről is betakarították. Ebben az évben jó volt a termés, akadtak tökök, melyek akkorára nőttek, hogy alig bírtuk őket felrakni a kocsira. A rakomány púpozásig megtöltötte a rakteret. A munka végeztével a kiscsikót visszakötöttük az anyja mellé, és készen álltunk az indulásra. Mivel a fuvar igen súlyosnak bizonyult, ezért hazafelé a vasút mellett haladó utat választottuk.

Induláskor apám a lovakat gyorsulásra ösztökölte, hogy a kocsit biztonságosan rá tudjon fordulni a dűlőútra. Ekkor történt a baj. A lendülettel haladó fogat egy pillanat alatt egy nem látható barázdába futott, ami eltérítette a forgózsámolyt (ötödik kereket) a kívánt irányból. Ennek hatására a kocsirúd óriási erővel csapódott a ló lábainak, mire az elvesztette az egyensú-

lyát és átesett a rúdon. Erre a másik ló is elvesztette az egyensúlyát, és ráfordult az alatta lévő lóra. A kiscsikót az anyja hátára rántotta a kötőfékje. A látvány rémisztő volt. Szerencsére a kocsit nem borult föl. Leugrottunk a bakról, és apám igyekezett gyorsan kiszabadítani a lovakat. Először a kiscsikót oldotta el, amit én távolabb vezettem, és próbáltam megnyugtatni. Ezután a felül fekvő anyaló szorosan feszülő istrángját oldotta ki, amihez minden erejére szükség volt. Szegény pára többszöri próbálkozás után már fel tudott állni. Majd következett a másik ló gyors kiszabadítása. Ez is csak nagy erőfeszítés árán sikerült. A már álló lovakat igyekeztünk megnyugtatni. Átvizsgáltuk, hogy nincs-e horzsolás vagy sérülés rajtuk. Szerencsére nem volt. A kiscsikót visszavezettük az anyjához, hogy megnyugodjon. Közben észrevettük, hogy a kocsirúd a csatlakozásnál megroppant, még szerencse, hogy nem okozott sérülést. Apám elment a közeli bakterházhoz szerszámért, mellyel ideiglenesen kijavította a rudat. A lovakat visszafogtuk a kocsiba. A kiscsikót odakötöttük az anyja mellé, és óvatosan elindultunk hazafelé. Útközben megbeszéltük, hogy milyen szerencsésen megúsztuk ezt a kritikus helyzetet. Ha másként alakul, és az ellenkező irányba borultak volna a lovak és a kiscsikó kerül alulra, akkor valószínű elpusztul, netán eltörik valamelyik ló lába, vagy összeroppan a bordája. Utólag már komikusnak is tűnhetett a „kicsi a rakás nagyot kíván” helyzet, de akár tragédia is történhetett volna. A szerencsés kimenetelben a sors keze is közbejátszhatott, amit meg is köszöntünk a Mindenhatónak.

A szerző a lócsös kocsin kötött ló hátán 1940 körül

Vasútpart

Manapság ha végigsétálunk Dunakeszin a Könyves Kálmán utcán a Puskin utcától a Ferenc utcáig, az úttest és a vasút közötti, ligetes facsoport által benőtt sáv szintje majdnem megegyezik az úttest szintjével. Semmi sem emlékeztet már a gyermekkorunkban itt végighúzódó homokdomb vonulatra, amit mi csak vasútpartnak nevezünk. Kialakulása 1846-ra tehető, a Pest-Vác vasútvonal sínfektetésekor, az útvonalat keresztező hatalmas homokdűne átvágásakor kikubikolt föld elhordásából keletkezett. Magassága a kitermelt föld mennyiségétől függött. Legmagasabb pontját a Vörösmarty utcánál érte el, ahol megközelítette a családi házak magasságát. A mélyben haladó sínek felől nézve a domb sokkal meredekebbnek és magasabbnak látszott. Mivel a zömében sárga homok kiválóan alkalmas volt építkezési és egyéb célra is, valamint járművel könnyen

A szerző kis kacsákkal

megközelíthető volt, és fizetni sem kellett érte, hordta boldog boldogtalan. Az idő múlásával így alakult ki a jelenlegi terepszint, de gyerekkorunkban izgalmas játszóhelyet jelentett a változó magasságú és csak csenevész bokrokkal benőtt hely. Szerencsés volt a mi korosztályunk, mert sok közel azonos korú gyerek lakott a környező utcákban, és mind a mai nevén Szent István Általános Iskolába jártunk. Ez nagyon megkönnyítette a közös játékok szervezését. Természetesen főleg a közeli utcákban lakó gyerekek látogattak ide. A játék nagyban függött az évszakok időjárásától. Télen jól lehetett hócsatázni és szánkózni. Jó idő esetén kedvenc időtöltés volt a számháború. Izgalmas és egyben veszélyes volt a zuhanó ugrálás, mely a vasút felőli meredek oldalon, a majdnem függőleges partfalról történő leugrásból állt. A kisebb gyerekek először az alacsonyabb ugróhelyen gyakoroltak, ami kb. 2-3 m magas volt, a gyakorlottabbak a veszélyesebb kb. 3-4 m-es részen vetették alá magukat. A puha homokba leérve vigyázni kellett, hogy jó irányba boruljon az ember, mert ha ez nem sikerült, előfordulhatott, hogy a szélső vasúti sínig is elgurult, ami nagyon veszélyes volt. Elérkezett az idő, hogy én is kipróbáljam a magasabb ugrást. Figyeltem a gyakorlottabb fiúk technikáját, és rászántam magam az ugrásra. Csodálatos és egyben félelmetes volt az első ugrás, de szerencsére jól sikerült, amit még sok másik követett. Nem is múlt el nyomtalanul a hatása, mert azon az éjjelen azzal álmodtam. Mint tudott, az álom torzít, és úgy éltem át mintha a templomtoronyból vettem volna alá magamat egy véget nem érő zuhanásban. Az álomból zihálva és heves szívdobogással riadtam föl. Sok gyakorlással később már rutinszerűvé vált az egész.

A vasútparton majdnem tragédiával végződött eset is történt. Két nagyobb és egy kisebb fiú elhatározta, hogy saját maguk részére barlangot ásnak. A puha homokban gyorsan befúrták magukat, már nem is látszottak ki, amikor rájuk omlott a fölöttük lévő föld. A kívül tartózkodó kisfiú észlelve a bajt elrohant segítséget hívni, és rohantában torkaszakadtából kiabálta: segítség-segítség, két fiúra rászakadt a homokfal. Egy közeli udvaron tartózkodó férfi egy lapátot magához ragadva szaladt a színhelyre, és teljes erőből elkezdte lapátolni a földet. A kijebbn lévő fiút sikerült is gyorsan kimentenie, neki az ijedtségen kívül nem lett semmi baja.

A beljebb lévő fiúra sok föld zúdult, mire kimentette már szinte élettelen volt, és alig kapott levegőt. Azonnal orvoshoz vitték, aki kórházba irányította a sérült gyereket. Pár napi megfigyelés után hazaengedték. Az eset híre gyorsan elterjedt a környéken, és a szülők szigorúan megtiltották ezt a veszélyes játékot.

A legnagyobb játszások az iskolai szünidőben voltak. Milyenek a gyerekek, a maguk módján leutánozzák a felnőtteket. Mind több hír volt halható a II. világháború harcairól, csatákról, lövészárkokról. Mi is valami ilyesmit akartunk játszani. Apránként megérlelődött bennünk, hogyan lehetne ezt megvalósítani. Az elképzelésünk az volt, hogy a vasútpart legmagasabb pontjánál kiépítünk egy jól védhető harci állást. A viszonylag sík dombtető közepén kimélyítettünk egy parancsnoki állást, és a peremnél körbefutó árkot, aminek a külső peremét a kiásott földdel magasítottuk. A külső lövészárkot összekötöttük két helyen a belső résszel, az erőátcsoportosítás céljából. A katonásdi játékunknak híre futótűzként terjedt, és a település más részéből is voltak jelentkezők, akik rögcstáival el akarták tőlünk foglalni az erődítményünket. Őrséget szerveztünk a váratlan portya kivédésére. A gyakorlatozás közben nagy mennyiségű muníciót, röögöt halmoztunk föl. Mivel várható volt sérülés, ezért a hozzánk csatlakozó három lánynak volt feladata a sérültek ellátása. Végre elérkezett a csata napja. Aki csak tehetett ott volt. Egyszer csak a távolban feltűntek a támadók, és hangos csatakiáltásokkal közeledtek. Mi is harci kiáltással válaszoltunk. Az izgalom a tetőfokára hágott. Körbefogták az erődítményt, és több irányból is megindították a támadást, a magukkal hozott röögöket felénk hajigálva. Mi a lövészárokból viszonzottuk a dobálást. A közel azonos erőviszonyok izgalmassá tették a harc kimenetelét. Volt egy pillanat, amikor úgy látszott, hogy egy ponton betörnek a lövészárkokba, de erősítéssel sikerült vissz-szaverni a támadást. Ekkor megfordult a csata sorsa, és fokozatosan hátrébb szorítottuk őket, majd kitorve az állásból megfutamtítottuk a támadókat, akik fejvesztve elmenekültek. Hatalmas üdvrivalgással ünnepeltük győzelmünket, és a futva távozók után kiabáltuk, hogy „gyávák-gyávák”. A harc során megsérült katonáinkat szinte hősként ünnepeltük. Még aznap este hatalmas tábortűzzel ünnepeltük győzelmünket. Lázas készülődés közben ki mivel tudott hozzájárult a tábortűz készítéséhez. Hoztunk hasábfát, kenyeret, szalonnát, kolbászt, hagymát és mindent, még ami csak kellett, volt, aki nyársvesszőt faragott. Hatalmas tüzet raktunk, és vidáman fogyasztottuk a szalonnaszírral megcsepegtetett kenyeret és más finom falatokat. A nagy vigalomra még felnőttek is odajöttek, akiknek lelkesen meséltük a csata érdekesebb jeleneteit. A rögcsta volt a vasútdomb legnagyobb eseménye, és ahogy kinőtünk ebből a korosztályból, már csak egymásközi beszélgetéseinkben emlegettük az akkor hőstettként átélt eseményeket.

A szerző első biciklijén

